

Az olvasási készség fejlesztése és az olvasóvá nevelés néhány kérdése a 2. osztályban

A tanulók olvasóvá nevelése érdekében már 2. osztályban igen sokat lehet és kell tennie a tanítónak. Ez a feladat, csak akkor valósulhat meg, ha a könyv a gyermek környezetének elválaszthatatlan tartozéka. Az olvasás megtanulása után a legtöbb gyermek szeret olvasni, szívesen számol be egy-egy mese, vagy ifjúsági regény hősének életéről, szokásairól. Az ilyen önálló beszámolók alkalmat nyújtanak a gyermek egyéniségének, jellemének alakításához, világnézetének formálásához, nem utolsósorban a gyermek és a tanító közvetlenebb kapcsolatának kialakításához.

Az olvasóvá nevelés érdekében osztályomban a tanulók életkori sajátosságait figyelembe véve osztálykönyvtárt létesítettem. 50 db kötetből válogathatnak az érdeklődők.

Gyakorló óráimon ezekből a könyvekből olvasok fel egy-egy részt azzal a céllal, hogy élesztsem kedvüket azoknak a tanulóknak, akik még nem szeretnek olvasni. Eredmény: egyre több gyermek veszi igénybe az osztálykönyvtárát. A kölcsön kapott könyveket kéthetenként cserélik. Az olvasottakról gyakorló órán időnként „KI MIT TUD”-ot rendezünk. E műsor keretében a házi tv-ben (a valódi tv mintájára furnérlemezből készült normál méretű makett) önállóan számolnak be a tanulók. Lelkesen készülnek fel a tv-szereplésre. Ilyenkor a „zsüri” értékeli a szereplők teljesítményét és kiosztja a kitűzött jutalmakat. (Könyvborító, könyvjelző stb.) Hogy a tanulók fejlődését követhessem, az eredményeket és hiányosságokat feljegyzem az olvasási naplóba.

Tapasztalatom, hogy az ilyen olvasási kedv ösztönzése, az önálló beszámolás a gyermek kulturális fejlődésének, a nyilvános szerepléssel szemben érzett gátlások leküzdésének egyik leghatásosabb formája.

A tanulók olvasóvá nevelése, a beszéd és olvasási készség fejlesztése érdekében a gyakorló óráimat körültekintően igyekszem megtervezni.

Felmérések alkalmával, amelyek magnetofon segítségével történnek, minden tanulóról feljegyzést készítek. Az olvasmányok számonkérésénél, a szöveg tartalmának elmondásakor a beszédképesség és az olvasási technika fejlődésének eredményeit és hiányosságait is feljegyzem. Az így gyűjtött adatok alapján szervezem az órán folyó közös és önálló munkát. Nagy gondot fordítok egyes gyakorlási módok tervezésénél arra, hogy minden tanulót a képesszintjének megfelelően foglalkoztassak. Ennek érdekében több játékos, de célravezető gyakorlási módot iktatok be az életkori sajátosság figyelembevételével. (Házi tv, film stb.) A fokozott aktivitást változatos gyakorlatok megoldásával igyekszem biztosítani. Ügyelek arra, hogy a gyakorló órának minden percét kihasználjam, mindig mindenki dolgozzon.

Azokat a tanulókat, akik olvasásukban kevés hibát ejtenek vagy egyáltalán nem hibáznak, az óra egy részében önálló feladatok megoldásával bízom meg. Akik segísre szorulnak (gyengébb, sokat mulasztott, hátrányos helyzetben levő tanulók), azokkal addig olvasunk egyenként, majd közösen, amíg szükséges, és az óra további részében önálló munkára térnek át.

Osztályom tanulóit az olvasási készség szempontjából az október végi felmérés eredménye szerint az alábbi 3 csoportba sorolhattam.

Az osztály 38%-ának olvasási technikája jó volt.

Begyakorolt szöveget lassan, folyamatosan, hiba nélkül olvastak. Hiba: A mondat végi írásjeleknél (.!?) nem tartottak szünetet, és elmulasztották az írásjeleknek megfelelő hangsúlyozást.

A tanulók 47⁰/₀-a tipikus hibát ejtett.

A hosszabb szavakat akadózva olvasták. A fonetikus kiejtésnél hibáztak. A rago-
kat és jeleket gyakran elhagyták.

Egyéni hibát ejt az osztály 15⁰/₀-a.

A leggyengébb olvasókat is ide sorolom. Hiányosság: Rosszul szótagoltak. Elnyel-
ték a szó, illetve a szótag végét. A hosszú mássalhangzókat nem hangoztatták pon-
tosan. Betűcserékkel, betűkihagyással olvastak.

A hibák összes árnyalatainak feltárása érdekében, nélkülözhetetlen a tanulók
teljesítményének állandó megfigyelése, mérése és elemzése. A konkrét hibák feltárása
után foghatunk csak hozzá azok kijavításához, a tervszerű gyakorláshoz.

A felsorolt hiányosságok figyelembevételével *A gyümölcsösben* című témakör
gyakorló óráját (19. óra) a következőképpen terveztem meg.

Anyag: *Az okos lány* című népmese gyakorlása.

Feladat:

a) Az olvasási készség fejlesztése, a helyes szótagolás, hosszabb szavak pontos kiolva-
sása, írásjelek betartása tervszerű gyakorlással. Beszédkészség fejlesztése tartalom
elmélyítéssel. Lassú, folyékony olvasási ütem kialakítása.

b) Többet ésszel, mint erővel! (Nevelési cél.)

Szemléltetés: diafilm, magnetofon, házi tv, táblára írt szöveg, szövegrész a tanult olvasmá-
nyokból.

1. Az óra a házi feladat *számonkérésével* kezdődött.

Milyen népmeséket olvastunk közösen? Hogyan keletkeztek a népmesék? Mit fejeznek ki?
Milyen tanulságokat tartalmaznak? Legutóbb melyik népmesét olvastuk? (Az okos lány c.
népmesét.) Kik a szereplői? Hol játszódik az esemény?

Az okos lány című diafilmet lassan vetítettem, közben a tanulók a képsorok segítségével
összefüggően elmondták a mese tartalmát. Céloom az összefüggő beszéd- és kifejező készség
fejlesztése és az önálló gondolatmenet kibontakoztatása volt. Megakadás esetén némán mu-
tattam a filmen látható kép megfelelő részletére. Az ilyen képolvasás — a reprodukív kép-
zelet és a gondolkodás serkentése által — fontos tényezője a szövegmegértésnek.

A szóbeli számonkérés után kiemeltük a meseszerű és a reális elemeket, majd megbeszél-
tük a tanulságot. (Többet ésszel, mint erővel.) (Nevelési cél.)

A felmérés szövegét magnetofonról visszahallgttuk, megállapítottuk a leggyakoribb
hibákat. (Akadozva olvasás, betűkihagyás, pontatlan olvasás stb.) A szöveg *A nyuszi, az
őzike meg a répa* c. meséből való. A tanulók a hallott szöveget figyelték a könyvben, így
könnyebben megállapították a hibákat. (Aktív figyelem.) A konkrét hiányosságok alapján
megjelöltem az óra feladatát.

2. Hogy ezek és hasonló hibák ne forduljanak elő, a mai órán gyakoroljuk „Az okos
lány” c. mesét. Ügyelünk a helyes szótagolásra, a hosszabb szavak pontos kiolvasására és
a mondat végi írásjelek betartására.

3. Megbeszéltük az *olvasás technikájára* vonatkozó tudnivalókat. Ütem, értelmesség,
hangsúly, fonetikai elv. (Nyelvtani koncentráció.) A fenti elméleti ismeretek felidézésére azért
volt szükség, hogy az olvasásnál előforduló hibákat tudatosan javítsák a tanulók.

4. *Olvasási készség fejlesztése* változatos gyakorlási módokkal. (Kollektív munka.)

a) Szótagolva olvasás, helyes elválasztás. Hosszú mássalhangzós szavak elválasztása.
(Nyelvtani koncentráció.) Hangos és néma olvasás fejlesztése lassú, majd fokozato-
san gyorsuló ütemezéssel.

A táblára óra előtt *Az okos lány* c. meséből írtam fel szavakat. A felírt szöveget
elolvastuk szótagolva. Különösképpen ügyeltünk a kettőzésekre.

A felírt szöveg: látta
vette
abból
foltozza
hallotta
fordítottam
csináltasson.

A kettőzéseket pirossal átírtam.

Az ütemezés koppantással történt.

Olvasták: oszloponként (jó és kevésbé jó olvasók vegyesen)
csoportonként (jó olvasók)
párosával (közepes olvasók)
egyenként (gyengébb olvasók)

Rövid értékelés követte munkájukat. Pl.: A középső oszlop olvasott legszebben, mert tévesztés nem volt stb. X, Y már jobban ügyelt a helyes szótagolásra. A szótagoló olvasást gyakoroltuk a mese első bekezdésén. Eredmény: mindenki hiba nélkül szótagolt.

b) Szóképek olvasása a fonetikai elv szerinti gyakorlás céljából történt.
(A gyakorlandó anyagot szócédulákkal applikáltam.)

fonja
tudja (A problematikus betűket átírtam pirossal.)
menjen
köszönjön
kívánhatja.

Olyan szavakat tettem fel a táblára, amelyeket másképpen írunk, mint ahogy olvasunk. Ezeket a szavakat úgy kell folyamatosan olvasni, ahogyan kimondjuk őket. Elolvastuk a szavakat először szótagolva, utána folyamatosan (ügyeltünk a fonetikai kiejtésre), majd mindegyik szót mondatba is helyeztük. (Önálló mondatalkotás a fogalmazás előkészítése érdekében.) Az előforduló hibákat javítottam azzal, aki azt elkövette. Többségben azokat a tanulókat szerepeltettem, akiknél a fonetikai kiejtésben bizonytalanságot tapasztaltam. Néhány tanuló csukott szemmel elmondta, amit a tábláról olvasott.

c) A diafilmből egy-egy képet vetítettem, megbeszéltük, mit ábrázol és milyen címet adhatnánk a látott képnek. (Tanulók: Az okos lány utazása. Galamb-repítés. Ajánlékozás stb.)

Az olvasmányból a képhez tartozó szöveget keresték ki a tanulók a szóképek olvasásának gyakorlására. (Fogalmazás előkészítése.)

d) Folyamatos olvasás az írásjelek megfelelő hangsúlyozásának céljából történt.

A táblára előre felírt mondatokból kerestünk ki a ?-es mondatokat. (Nyelvtani koncentráció.) Pótoljátok a hiányzó írásjeleket!

Táblai szöveg: Tetszett a királynak a felelet (!)
Miért vette feleségül a király az okos lányt (?)
Többet ésszel, mint erővel (!)

A tanulók pótolták a hiányzó írásjeleket.

Olvassuk el lassan, folyamatosan a mondat végi írásjeleknek megfelelő hangsúllyal!

A mondatok olvasásánál először azokat a tanulókat olvastattam, akiknek az olvasási technikájuk jó, de a mondat végi írásjeleknek megfelelő hangsúlyt elmulasztjuk. A közepes és gyengébb tanulókkal is gyakoroltuk többszöri elolvasás után a helyes hangsúlyt.

Keressük ki azokat a részeket, amelyek az okos lány üzenetét tartalmazzák. (Válogató olvasás.) Folyamatosan olvasták el a részeket. Minden mondatot más tanuló olvasott el. Egymás hibáit koppantással jelezték. (Aktív figyelem.)

5. Csoportmunka beindítása.

Az osztályközösséget ezen az órán három csoportra osztottam. Az egyes csoportok önálló munkájának szervezésénél figyelembe vettem az óra folyamán tapasztalt hiányosságokat, eredményeket és a tanulók olvasástechnikájára vonatkozó feljegyzéseimet. Az egyes csoportokat külön-külön oszlopba ültem.

a) Az első csoport önálló munkája nagyobb értelmi tevékenységet kívánó feladat volt.

Régebben tanult olvasmányból (Levelek hullása, A mi kis barátunk) kaptak összefüggő szövegrészt. (Kiselejtezett olvasókönyv lapjait használtam fel.) A szöveget kiosztottam és közöltem az önálló munka célját.

Olvasátok el a kapott szövegrészt többször, ügyeljete a pontos olvasásra és az írásjelek betartására! A kapott szövegrészt fel kell ismernetek, melyik régebben tanult olvasmányból való. Adjatok címet az olvasott szövegnek. Úgy gyakoroljátok, hogy a bemutató olvasás hiba nélkül történjen a házi tv-ben. Ebben a csoportban az osztály 38%-a dolgozott (a legjobb olvasók).

b) A második csoport önálló munkája Az okos lány c. meséből való. Húzzátok alá cezurával a meséből azokat a szavakat, amelyeket másképpen kell olvasni, mint írni. Olvasátok

el többször azokat a mondatokat, amelyekben az aláhúzott szavak szerepelnek. Ügyeljenek a pontos olvasásra és a helyes kiejtésre.

Ebben a csoportban az osztály 47°/o-a dolgozott. Náluk a szóképek olvasása akadozva megy. Fonetikus kiejtésnél hibáznak. (Közepes olvasók.)

c) A harmadik csoporttal közvetlenül foglalkoztam. Célom az volt, hogy a súlyos olvasási hibákat egyenként korrigáltassam. Ebben a csoportban a leggyengébben olvasók, valamint azok a tanulók gyakoroltak, akik betegség miatt lemaradtak. (Az osztály 15°/o-a.) Olvastak egyenként, párokban közösen. A helyes szótagolást és szóképek olvasását gyakoroltuk a mese első bekezdésén. Miután mindenki hiba nélkül olvasta szóképekben a kijelölt szövegrészt, a csoport önálló munkát kapott. Olvassátok el a király három üzenetét és az okos lány válaszait! Ügyeljenek a pontos olvasásra!

6. *Az önálló munka ellenőrzése* csoportvezetők segítségével történt.

Az első csoportból néhányan a házi tv-be beolvasták a gyakorolt szövegrészt. Valamennyien felismerték, hogy a kapott szöveg melyik olvasmányból való. A tanulók értékelték a tv-szereplést. (A bemutatott folyamatot, hangsúlyos olvasás példaként állt a tanulók előtt.)

A második csoportból néhányan felolvasták az aláhúzott szavakat. (A csoportvezető ellenőrizte, hogy ki hány szót talált a szövegben.) A kiemelt szavakkal mondatokat alkottak. Ügyeltek a fonetikai kiejtésre. A szóképek olvasása hiba nélkül történt.

A harmadik csoport önálló munkájának ellenőrzésében az első és második csoport tanulói is részt vettek.

A kijelölt szövegrészből egyenként olvastak. Közösen értékeltük az elért eredményeket. Az előforduló hibákat javítottam. (Szóképekben olvastak: Még gyakori volt hosszabb szavaknál a szóismétlés.)

7. *Kollektív munkával* folytattuk az órát, az olvasási készség felmérése céljából.

Minden tanuló egy-egy mondatot olvasott Az okos lány c. olvasmányból. (Az óra végén mutatózó készségszint megállapítása miatt.) Megbeszéltük az eredményeket és hiányosságokat.

8. *Az órán végzett munkát értékeltem.* (Egyéni és csoportmunka.) Megjelöltem, hogy kik olvasnak hibátlanul. Kik milyen jellegű hibát követnek el. Kijelöltem a feladatokat a további munkához. A hátralevő néhány percet az olvasási kedv ösztönzésére használtam fel. A házi könyvtárból kiemelttem „Móra Ferenc írásaiból” című könyvet, és ebből olvastam fel egy rövid történetet.

A tanulók azt a feladatot kapták, hogy hunyják be a szemüket olvasás alatt. Képzélek maguk elé mindazt, amiről hallanak. (Hely, szereplők stb.) Az olvasás befejezése után megkérdeztem: Te mit láttál magad előtt? Mit rajzolnál le ebből a történetből? Milyennek tartod a szereplőket? Te mit tettél volna az ő helyében?

Minden tanulóknak volt véleménye, elképzelése a felolvasottakról. Kérték, hogy tíz-percben olvassak még Móra Ferenc írásaiból. Óra után többen is kérték kölcsön ezt a könyvet. (Móra Ferencet a tanult olvasmányokból már ismerik. Szívesen olvassák meséit és elbeszéléseit.)

A gyakorló órák közül csak egyet választottam ki, ismertetése során igyekeztem bemutatni, hogy a kitűzött céljaimat — olvasóvá nevelést, beszéd, helyesírási és olvasási készség fejlesztését, önállóságra nevelést — a korszerű eszközök segítségével, változatos gyakorlati módokkal hogyan próbáltam ezen az órán megvalósítani.

MÉSZÁROS FERENC

Esztérgom, Tanítóképző Intézet

A személyiség módszertani problémái a testnevelési órán

A személyiség alakulásának problémája az érdeklődés előterébe került. A probléma igen sokrétű.

A személyiség arculatát alapvetően az egyén eszmei, politikai, erkölcsi felfogása határozza meg. A személyiség ezen alapvető lényege meghatározza a nevelés és az oktatás egymáshoz való viszonyát.